

ประชุมพระนิพนธ์
ของกรมหมื่นสิทธิยาธำรงสวัสดิ์

พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ

หม่อมวัน นวรัตน์ ฌอยุชยา

หม่อมหุ่น นวรัตน์ ฌอยุชยา

และ

หม่อมนุ่ม นวรัตน์ ฌอยุชยา

มี ๑๒๒ พ.ศ. ๒๔๗๗

หม่อมวัน นวรัตน์ ฅนอยุชยา
(ในพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น ตัดทรวงสวัสดิ์)

ชีวิต พ.ศ. ๒๓๘๘ มรณะ พ.ศ. ๒๔๗๔

คำนำ

เจ้าภาพมาแจ้งความยังหอพระสมุทแห่งชาติ กรม
ศิลปากรว่า ในงานฉาปนกิจศพหม่อมวัน นวรัตน
ณอยุธยา หม่อมหมื่น นวรัตน ณอยุธยา และหม่อมมน
นวรัตน ณอยุธยา ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชน ๔ กรม-
หมื่นสถิตยธำรงสวัสดิ์ อันกำหนดในเดือนพฤษภาคม
หม่อมเจ้าโอรสธิดาเป็น เจ้าภาพทรงใคร่พิมพ์หนังสือ
เป็นของช่วยแก้บรรพชาญาติมิตร ผู้มาตวงไม้ทวิจัก
แต่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอให้เจ้าพนักงานหอพระสมุทแห่ง
ชาติช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้ ถ้าได้พระนิพนธ์กรมหมื่น
สถิตยธำรงสวัสดิ์กระทรงยินดีเป็นอย่างยิ่ง เจ้าพนักงาน
หอพระสมุทจึงสอบค้นในหนังสือวิธาน พยเรื่อง
ซึ่งกรมหมื่นสถิตยธำรงสวัสดิ์เมื่อทรงเป็นปฐมหอพระ-
สมุทวิธานทรงพระนิพนธ์ไว้หลายเรื่อง จึงคัดเรื่อง
การฉลองหอพระสมุทวิธานเรื่อง ๑ เรื่องลอบกระทรง
แห่งเรือราษฎรเรื่อง ๑ กับเรื่องขบขึงเรื่อง ๑ พิมพ์
เป็นสมุทเล่มนี้

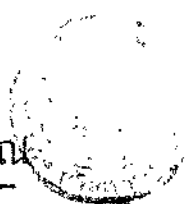

หนังสือทั้ง ๓ เรื่องนี้ กรมหมื่นสวัสดิวัดนวิศิษฎ์
ทรงพระนิพนธ์ไว้แล้ว ถ้าวาดประโยชน์ การฉลอง
หอพระสมุดวชิรญาณเป็นประวัติของตนของหอสมุดแห่ง
ชาติ กรมศิลป์ากรในครั้ง เรื่องการลอกกระทงแข่งเรือ
ก็เขียนประเพณีอย่างหนึ่ง ในสมัยนั้น เรื่องการขบรวงถม
การรวบรวมขบถตอนเก่า ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นการ
ขบรวง อันได้มีมาในหนังสือเก่าเป็นชั้น ๆ อันเป็น
ประโยชน์แก่ผู้ศึกษาโบราณคดีทั้ง ๓ เรื่อง หวังใจว่า
จะเห็นที่พอใจแก่ผู้รับหนังสือนี้เป็นส่วนมาก หากกต
ชนใดจะมีชิ้นตัวการพิมพ์หนังสือนี้ ของโบราณกาลให้
สำเร็จสมบูรณ์แก่ผู้ส่งลงไปแล้วทั้ง ๓ นั้นเทอญ

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลป์ากร

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

การนัดของหอพระสมุทวชิรญาณ

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริ
 เริ่มตั้งหอพระสมุทวชิรญาณขึ้น โดยพระบรมนามาภิไธย
 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมพระ-
 เกียรติยศด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ทรงรอบ
 รัพระปริยัติธรรมและวิจิตรวิทยาต่างประเทศหาผู้เสมอ
 มีได้ เป็นบรมมหาบัณฑิตชั้นประเสริฐมหัศจรรย์ควร
 สรรเสริญ และเพื่อง่ายแก่เรียนเครื่องออกหนังสือวิชา
 ความรู้ต่าง ๆ แก่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งเห็นสมควรแก่หอพระสมุท ใต้ยันท
 สมุทวชิรญาณสมุทวชิรญาณพร้อมเพรียงกัน จึงโปรดเกล้าฯ ให้
 ทรงขนอมพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท แดบมะเสงทวีศก
 ๑๓๔๓ และใต้ตรารวมเนียบกฎหมาย และจัก
 พนักงานผู้รักษาการไทยละเอียต มีแจ้งอยู่ในกฎหมาย
 สำหรับหอพระสมุทนั้นแล้ว แต่เนิ่นมากไต่ลี่ยเสาะรวบ
 รวมสร้างหนังสือสรรพวิชาความรู้ แยกแผน เรืองราววยท

กลอนค่าง ๆ เจริญขึ้น โดยลำดับมา ทั้งจำนวนสมาชิก
 ก็เพิ่มขึ้นมากจนทอญ ภายหลังจึง ไปรื้อเกล้าฯ ให้
 สร้างหอพระสมณคณิกว่างขวางวงทรงงามขึ้นใหม่ ให้
 พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้คัดแต่งหอพระ
 สมณคณิกโดยเร็วร้อยแห่งแรง ถิ่นพระราชทรัพย์ของหลวง
 เป็นอันมาก ก็เพื่อพระราชประสงค์จะบำรุงวิชาความรู้
 ให้เป็นประโยชน์ต่อกัน เพราะทรงพระกรุณาแก่สมาชิก
 ทั้งปวง นับว่าเป็นพระเมตตาพระคุณทาทสุมโคกดังนี้ ครั้น
 เมื่อหอสำเร็จแล้วก็ได้ย้ายมาตั้งในสถานที่ใหม่ แต่
 ฅวัน ๕ เดือน ๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปกณพศก ๑๒๕๙ อันอยู่ใน
 ปีที่ ๘ ที่ท่านสมณชุกทงปวงพรหมกัน ได้เลือกสรร
 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งทรงเป็นสามัญสมาชิก
 ของหอพระสมณคณิก เป็นสภานายก หัวหน้ากรมสัม
 ปาติกสภาจัดการหอพระสมณคณิก พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ซึ่งทรงอุปถัมภ์บำรุงหอพระสมณคณิกทรงไว้เป็น
 แทนสภานายก ได้ทรงจัดการต่างๆ คือซ่อมแซม
 หอพระสมณคณิก และได้พระราชทานพระราชทรัพย์ให้จัดซื้อ

กหนึ่งสี่ และซันตังสี่ของเครื่องประดับประเภทต่าง ๆ
 ไ้ตะ เก้าสิบต้น เพิ่มเพิ่มขึ้นสิ้นพระราชทรัพย์ประมาณ
 ๒๐๐ ซิงเคะ เมื่อได้พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นอัน
 มาก ไ้เป็นทรัพย์สมบัติของหอพระสมถ ไ้จัดแก่ง
 งามเรียบริยบริยบริยแล้วตั้งนออย่าง ๑ หนึ่งตั้งแก่ง
 หอแล้วมา ยี่มีไ้มีการฉลองเป็นการใหญ่ จึงทรง
 พระราชดำริพร้อมด้วยกรรมสัมปาทิสภา ที่ระจัดการ
 ฉลองหอพระสมถให้เป็นการรื่นเริง และไ้มีเวลาที่
 สมาชิกของหอพระสมถ ไ้มาประชุมพบปะพร้อมเพรียง
 กันเป็นการใหญ่ ไ้กำหนดวันฉลองตกลงในวันที่ ๑๔
 ที่ ๑๕ พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันมงคลสมัยคล้ายวันบรม
 ราชาภิเศก ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เป็นกรรเชิดชเฉลิมพระเกียรติยศด้วยพระนามไ้พระภีษ
 ฐานอยู่ในหอนั้น

และไ้เริ่มการขึ้นเทศออกหนังสือต่าง และการ
 สโมสรรื่นเริงต่าง ๆ เป็นอันมาก ถึงจะพรรณนาคือไป
 ข้างหน้า

คือไปรตเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ให้กรรมสัมปาทิกสภา และสมาชิกข้างท่าน ให้จัด
การตกแต่งหอพระสมุท และบริเวณทั่วไปดังนี้

ที่บนหอพระสมุทนั้น วงสายสัญญาโดยรอบแล้ว และ
ประค้ำประกาศ้วยโคมไฟและโคมระย้าใหญ่ สว่าง
ไสวงดงามทุกแห่งห้องหอสมุท และเรียงไปด้วยกระถาง
ต้นไม้ดอก ไม้ใบต่าง ๆ ตลอดทั้งภายนอกภายใน ส่วน
ที่ผนังลือและโต๊ะเก้าอี้ถวียนเป็นของใหม่งาม ๆ ทั้งสิ้น
ตั้งประดับรายไปทั้งชั้นบนชั้นล่างนำกาน้ำชมน้ำเย็นอันมาก

หนึ่งประดับประกาศ้วยไปด้วยพวงดอกไม้สด ที่สามัญ
สมาชิกฝ่ายใน และภาคนี้สมาชิกประภวคณมอช่างร้อย
กรองงามวิจิตรต่าง ๆ มาประดับทำให้หอมนิ่งงาม
ไปทุกแห่งห้อง แลการที่ประดับแห่งใดบ้างจะได้กล่าว
ต่อไปข้างหน้า

คือในห้องใหญ่ข้างตะวันออก เป็นที่เจริญพระพุทโธ-
มณคณน วิมณนังคานตะวันออก ตั้งโต๊ะจีนใหญ่สลักขัด
ทองทั้งโต๊ะ หน้าโต๊ะในเครื่องลายครามมีจักรห้าเหลี่ยม

อย่างใหญ่ครบทุกสิ่งพร้อม งามที่สุดไม่มีเสมอสอง
แล้วมีคาช่ายและตัวมังกรแล้วด้วยคอกไม้สด ซึ่งแต่
เพดานลงมาถึงหลังโต๊ะ ก้านกว้างก็เท่ากันกับหลังโต๊ะ
สูงมายิ่งนักยากที่จะทำได้ ที่โต๊ะหน้านั้นเส้าถ้อย
คาช่ายเป็นฝาหน้าโต๊ะ ลายมังกรห้าเหลี่ยมวิจิตร
อย่างยิ่ง

สองฝ่ายซ้ายขวานั้น ทั้งโต๊ะรูปกลมถึงวงประคัม
เกิดคหอย และทรงเครื่องความลายมังกรห้าเหลี่ยมอย่าง
ย่อมทั้งสองข้าง มีคาช่ายเฟื้องหอยหน้าโต๊ะเหมือนกัน
ย่นกลางเพดานห้องนั้นแขวนพวงดอกไม้สดร้อยเป็นโคม
ระย้าอย่างใหญ่ ๑ พวง และหน้าค่างทั้ง ๔ ก้านก็หอย
พวงดอกไม้เป็นรูปกระเช้าเหมือนกัน คหองสี่อันก็มี
คาช่ายเฟื้องหอยหน้าค่างทั้ง ๒ ค่าง อีกค่างซึ่งตั้งของนั้นก็
ก็ประคัมคอกไม้สด เป็นลวดลายเต็มหน้าค่างทั้ง ๒ ค่าง ที่
กระเจกพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ประคัมพวง
มาลัยคล้องตามกรอบกระเจกด้วย วิมลนึ่งदानเตน้อ
ทั้งอาสน์สังข์ ก้านโตกพระแท่นเครื่องนมัสการ

ร้อยมาก ที่ผนังด้านเหนือของบนมีพระศรารูปมงกุฏ
 กลาง พานสองชั้นของสมศ และแว่นอยู่ซ้ายขวา ล้วน
 ประภักด้วยทองคำไม้สักโดยละเอียดคึกเคี่ยมเทศด้วย แล้ว
 มีหนังสืออริยาระ และหนังสือทวิษัธ แต่คงพระนาม
 วชิรญาณเบื้องล่าง มีพระศรารูปพระเกียรติวาทรมแผ่นดิน
 อยู่กลางรูป ขวดยกกันไม้ซ้ายขวาก็ล้วนแต่ประภักทองคำ
 ไม้สัก คึกเคี่ยมเทศคึกเคี่ยมเทศเรียงรายงามยิ่งนัก สองข้าง
 ริมผนังมีรูปภาพ ๖๒ รายข้างละ ๖ ราย ล้วนด้วยทองคำ
 ไม้สัก ทองคำประภักเหมือนกษัตริย์ และสิ่งของ
 ที่เป็นจริง หน้าค่างห้อยทองคำไม้ รูปโคมเงินทั้ง ๒
 หน้าต่าง ทวารบรรพโตทั้ง ๒ นั้น ฝ่ายหนึ่งร้อยเยนตาซ้าย
 ห้อยอุษะคึกเคี่ยมเทศกลมกลอดออกไป ฝ่ายหนึ่งร้อยตาซ้าย
 เว้นไว้ระยะเป็นซ้าย ห้อยอุษะคึกเคี่ยมเทศกลมกลอด
 เหมือนกัน บนทวารบรรพโตนั้นก็ประภักทองคำไม้เป็น
 ลวดลายทึบขนตาซ้ายกลอดด้วย ทั้ง ๒ ฝ่ายตามัน
 บรรพโต และใต้บรรพโตนั้น ตั้งกระดานต้นไม้เต็มตลอด
 ทุสนกสนานมาก

ห้องใหญ่ข้างตะวันตก ขนกลางเพดานก็แขวนพวง
 ดอกไม้สด รูปโคมระย้าใหญ่ ๑ พวง หน้าค่างทั้ง ๔
 ชั้นห้อยพวงดอกไม้เช่นรูปโคมเหมือนกัน ประคตขนบน
 ชั้นสูงนั้น ห้อยพวงดอกไม้เช่นรูปพัดฝรั่ง ๑ พวง คัทหนัง-
 สือตั้งรวมผนังด้านตะวันออก ๑ คู่ ด้านตะวันตก ๑ คู่
 ด้านใต้ ๑ คู่ ด้านเหนือ ๔ คู่ ล้วนมีตาข่ายเพื่องห้อย
 หน้าแลข้าง ร้อยประดับแปลก ๆ กันทั้ง ๗ คู่ ที่ชั้น
 ล่างห้อยทรงบรรพโคมนี้ เพดานข้างตะวันออกแขวนพวง
 ดอกไม้สด รูปโคมเงินอย่างใหญ่ ๑ พวง ประคบลวด
 ลายงดงามมาก ข้างตะวันตกเป็นรูปโคมระย้าใหญ่อีก
 ๑ พวง ประคตใหญ่ทรงบรรพโคมนี้ก็ห้อยตาข่าย ร้อย
 เป็นระบายอย่างฝรั่งงดงามมาก และพวงดอกไม้ที่
 ก่อวเหล่านี้ โคไปรคเกล้าฯ ให้จิตรกรวงไว้เป็นชั้น ๆ
 สำหรับเป็นของทอพระสมเด็จ รวงวัดตามฝีมือที่ทำได้ เป็น
 การบำรุงวิชาร้อยดอกไม้ให้ยิ่งขึ้น ซึ่งพวงโคมที่วางไว้
 อย่างโคนั้น จะไต่ก่ลงในภายหลัง อีกห้องชั้นล่างใน
 หอพระสมคณนั้นก็ตั้งโต๊ะเก้าอี้สำหรับสมาธิจะไต่ลงไป
 ที่สบาย ๐๙/๐๕/๒๕๖๕

อนึ่งสมาชิกฝ่ายหน้าแต่บรรดาศักดิ์มีพัฒนาชยันน ก็
ได้จักพัฒนาชยันนเครื่องใหญ่ เข้ามาคอยประ โคมในที่
โรงกลางสนามหญ้า หน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท คือ
พัฒนาชยันนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
กรมพระจักรพรรดิพงศ์ ๑ วง ๑๓ คน สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุ
พันธุวงศ์วรเดช ๑ วง ๑๗ คน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ ๑ วง ๑๓ คน พระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นกษัตริย์มหาโกศลโสภณ ๑ วง ๑๓ คน
พระยาสิทธิราชเดโชไชย ๑ วง ๑๓ คน พระยาอินทรา
ธิบดีสิทธิราชธรวงเมือง ๑ วง ๑๓ คน พระยาจักรีสุรราช ๑
๑ วง ๑๓ คน เจ้าหมื่นสรรเพ็ชรภักดี ๑ วง ๑๓ คน
พระยานาพิภักดิ์ ๑ วง ๑๗ คน หลวงสิทธิธนายเวร ๑ วง
๑๓ คน พระยานรรัตนราชมานิตพัฒนาชยันนมหาดเล็ก
๒ วง ๒๖ คน กลองแขก ๓ คน พัฒนาชยันนเวร ๑ วง
๕ คน กลองแขกอีก ๓ คน แตรสังข์ฆ้องไชย ๖ คน
คนร้องอีก ๖ คน รวมพัฒนาชยันน ๑๓ วง ๑๗๗ คน

อนึ่ง ใน มงคลเชตต์ บริเวณภายนอก หอพระสมุทกัน
 ก็ไต่จักการทั้งปวง ตกแต่งโดยเรียบร้อยตามตลอดไป
 คองคไฟฟ้าเป็นระยะตลอดถึงกันทั่วในสนามนั้น ทั้งแต่
 พระที่นั่งสถิตมหาปราบสาทมาตามสนามหน้าพระที่นั่ง
 มหาจักรี จนถึงพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยเต็มไปด้วยร้าน
 ขายเป็นแถว ซึ่งเป็นที่สมาชิกทั้งชายหน้าฝ่ายในนำ
 สิ่งของต่าง ๆ มาตั้งขายให้เป็นที่สนทนาร้านสมาชิก
 ฝ่ายใน ทั้งตรงหน้าหอพระสมุทแถว ๑ (เก้าห้อง) เลี้ยวไป
 หน้าพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์แถว ๑ (แปดห้อง) เลี้ยวไป
 หน้าพระที่นั่งจักรีแถว ๑ (สามห้อง) ข้างพระที่นั่งสถิต
 มหาปราบแถว ๑ (เจ็ดห้อง) ส่วนร้านสมาชิกฝ่าย
 หน้าในร้านที่ปลูกเป็นตะเพาะหลังหนึ่ง ๆ ๑๕ หลัง ตั้ง
 ที่สนามหน้ากลางหน้าพระที่นั่งจักรีข้างตง ที่สนามหน้า
 ด้านตะวันออกข้าง ตงหน้าพระที่นั่งอัมรินทร์ข้าง ท
 เป็นร้านแถวหน้าข้างพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยแถว ๑
 (๘ ห้อง) ตรงกระดานต้นไม้ค้ำหน้าห้องกรมวังออกมา
 แถว ๑ (๘ ห้อง) ทั้งซีกกับหน้าห้องกรมวังอีกแถว ๑

(๑๗ ห้อง) ร้านทั้งปวงนี้ ล้วนตกแต่งประดับประดา
 กงงามต่าง ๆ กัน สิ่งของที่วางขายในร้านนั้น ก็ล้วน
 เครื่องใช้สอยต่าง ๆ ล้ำระฟ้าดีเยี่ยม คือเครื่องทึบ
 ฝีมือไทยทำขึ้นในประเทศสยามแท้ เช่นเครื่องอยู่โถก
 ภาชนะทองนาคถมตะทองเงินกาไหล่ เงินล้วนรูปพรรณ
 ต่าง ๆ และเครื่องแต่งกายประดับเพชรพลอยหลายอย่าง
 เสื้อหมวก หมอน เครื่องปักเย็บ ถัก ลายทองลายไหมสี
 ต่าง ๆ อีกเครื่องหอม และเครื่องจักสานเครื่องเด็กเล่น
 ต่าง ๆ กระบอกผูกพริกขี้หนู เขียนลวดลายรูปภาพไทย
 และอักษร โคลง ฉันท์ กว๊าศ ภาชนะ เรืองต่าง ๆ อีก
 หนังสือเรียนหนังสืออ่านก็มีด้วย โรงค้เหล็กขายเครื่อง
 เหล็ก และสิ่งของเครื่องใช้สอยที่มาจากต่างประเทศ
 เช่นของฝรั่ง ของจีน ของญี่ปุ่น ของลาวเหล่านี้ก็มี
 เป็นอันมาก

อนึ่งมีทั้งเครื่องบริโภคน้ำหวาน ของจีนไทยผลไม้
 ต่าง ๆ น้ำร้อนเครื่องชา หมากพลู บุหรี่ ยานคัต ขาคม
 พร้อมทุกอย่าง ใช้แต่เท่านั้น ยังมีโรงที่เล่นการเสี่ยง

แรงเสียดทาน เช่นยิงธนูตกหมาย้าย โยนห่วง แทะ
 พระบาท รัชกาล ว่างมา ชูรูป ตกเข็ช สอดยอนต้นไม้
 หมนถูก หมายควักอักษว ไท่สิ่งของ คู่ซ้ายของเอง
 ตกคาถา คนปล้ำเสื่อเป็น ๆ ที่หน้าหอพระสมณมีชายคว
 เงินกรมไปรษณีย์ใช้แทนเงิน (ราคา ๒ สิ่ง บาทหนึ่ง
 ๔ บาท ๘ บาท ๑๒ บาท ๒๐ บาทหกชะนิก) เวลา
 ๕ โมงเย็นจำหน้าชายที่เฉลียงมีวเซียมอีกแห่ง ๑ และ
 มีโรงละครใหญ่ที่สนามหญ้าากตางหน้าพระที่นั่งจักรีวิชัย
 เมื่อถึงกำหนดเวลางานนั้น คือในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม
 รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ เวลาบ่ายห้าแล้ว ไปรคเกล้า ๆ
 ให้แก่พระสัมพุทธพรรณ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวไปทรงหลอมแก่ยังทรงพระผนวชเสด็จประทับอยู่
 วัดราชธานีวาสนั้น มีกันไปประทับฐานอยู่ในพระอุโบสถ
 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่เข้ามายังหอพระสมณควชิร
 ญาณ มีกระบวนแห่ ขงมีกรหน้า ๖๐ ขง ตะชายหลัง
 ๔๐ คู่ แห่เงินแท้ ๒๐๐ สารีวิก ๑๐ กลองชนะ ๔๐
 รำย ๑ รำกลอง ๑ สารีวิก ๒ แตรวงฮอน ๒๐ แตร

ฝรั่ง ๑๐ สังกะสี ๑ สารวัค ๒ เหวของสูง ๗ ชั้น ๔ ทำ
 ชั้น ๑๐ บังแทรก ๒ พักโยก ๑ บังสรีบ ๑ พระรถ ๑
 พระแสงหว่างเขวียง ๑๐ ชาววังอกมเขวียง ๔ ทอม
 พระราชยานดงทรงพระ ๘ คู่เกียง ๑๓ อินทรพวทม ๘
 ราชบัณฑิตยประคอง ๑ รวม ๔๕๘ คน แล้วโคข
 ่งบนโต๊ะกลาง ทรงหน้าตั้งแลใหญ่ลายมังกรห้าเศษ
 มีตาข่ายมาดัยคอกไม้สคยระคยที่ฐานด้วย ก็ทรงหน้า
 พระสัมพุทธพรณออกมา ทั้งพระชัยในรัชชกาลที่ ๔
 อกองค์ ๑ พระพุทธสุวรรณณสีหิงค์ตั้งบนโต๊ะกลมกึ่งวง
 เบื้องซ้ายองค์ ๑

อนึ่งเมื่อเป็นกระบวนแห่ เข้ามาดังหน้าหอพระสมค
 นั้น ต้นทอง ขยับประโคมแควสังข์กลองแขก พิณพาทย์ทั้ง
 ๑๓ ๒ ทำเพลงสาธการพร้อมกัน ทั้งสนั่นนฤนาท
 อย่างยิ่ง ครั้นขยสาธการแล้ว ก็ทำเพลงกลองโหมโรง
 ค่อยไปตามลำดับ แล้วจึงผลัดกันทำเพลงต่าง ๆ ในเมื่อ
 เวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
 ประพาสร้านขายของและการเล่นต่าง ๆ พร้อมด้วยพระ

บรมวงศานวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย บรรดาที่เป็น
 สมาชิกของหอพระสมุทเป็นอันมาอยู่ และมีพระบรมราช
 โองการ อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ในคณะ อรวมยทศโรภาย ซึ่งเป็น วิมัญญสมาชิก ของหอ
 พระสมุทและซึ่งจะได้เจริญพระพททมนต์ คือ พระเจ้า
 น้อยชายเออกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ๑ พระวรวงศ์เธอ
 พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๑ หม่อมเจ้าพระสถาพร
 พริยพรภ ๑ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ๑ พระพรหม
 มณี ๑ หม่อมราชวงศ์พระราชพงศประวิพิต ๑ พระ
 อรรฆราชานุวัตร ๑ พระกิตติสารมณี ๑ พระอริยมณี ๑
 พระอมรโมลี ๑ พระเมธาธรรมรส ๑ รวม ๑๑ รูป โดย
 เสด็จพระราชดำเนินด้วย โคทรงช้อสรพสิ่งของที่ควร
 แก่สมณทั่วทุกบ้าน ถวายพระสงฆ์ ๑๑ รูป และทรงถวาย
 กระจุกพระบรมรูปใหญ่ด้วย ครั้นเสด็จพระราชดำเนิน
 ประพาสทั่วแล้ว สิ้นเมืองชัยปุระ โคมแตรสังข์กลองแขก
 พิณพาทย์ทั้ง ๑๓ วง ทำเพลงยาวพร้อมกันอีกครั้ง ๑
 อาราธนาพระสงฆ์ขึ้นนั่งที่เจริญพระพททมนต์แล้วพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระ
 แแท่นทรงจุดเครื่องนมัสการ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส
 ถวายศีล พระอมรโมลีขัตติยาน อธิบดีกรมพระสุทรซึ่ง
 พระสงฆ์ได้สวดในเวลานั้น คือ ทั้งแก่ พระโม พทัง
 พทงเว ยัสสะสถิตา อภิญาณะ โฆ นัตถิเม เขฯ ขัตติยา
 มหาการุณีโก พทังนระเม นโมสยท กรณียากรณียสท
 ประทานภาวนาสุตฺร สุปพิณฺทสฺสทฺร ไทวสติกขา
 สาราณียะชฺรรมสฺสทฺร ลิตฺทวิระปฺริทานิระชฺรรมสฺสทฺร
 โคตมสฺสทฺร มงคลคาถา อรหังสัมมา ยังยังเทวมะนล
 สานัง ทกขัปปิตตา ภวค สัพพะมังคะลัง คังน

ขณะเมื่อพระสงฆ์สวดมนต์นั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จประทับในที่นั้น พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และ
 ข้าราชการซึ่งเป็นสมาชิก แล้วทอดพระเนตรพระบาทเป็น
 ชื่นมาก ส่วนภาคนี้สมาชิกก็ประชุมพร้อมเพรียงกัน
 ในห้องหอพระสมุทธานครวันตณห์หนึ่งด้วยเหมือนกัน
 จึงไปรุดเกล้าฯ ให้พระราชทานหนังสือวชิรญาณสภายิก
 ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยทรงพระราชดำริแต่เดิม ดังที่หนังสือ

ใต้ ออกแล้ว ในจดหมายเหตุการณ์ประชุมแผ่นดินที่ ๕ วัน ๓
 เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ และแจ้งความในแผ่นดินที่ ๑๘
 วัน ๗ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ บัณฑิตสมุทธุตติกนั้น ได้
 แจกแก่สมาชิกร่วมกันทั้งฝ่ายหน้าฝ่าย ในเมื่อสวคณคัย
 พระสงฆ์ถวายขัตติเรกพระพรตแล้ว พิณพาทย์ประโคม
 พร้อมกันอีกครั้ง ๑ แล้วก็ผลัดเปลี่ยนกันทำเพลงร่ายร้อง
 เสภาจนตลอดวง เมื่อเวลาสองยามเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระบรมวงศา
 นวงศ์และข้าราชการฝ่ายใน ประพาสโรงวันทองยวง
 ซึ่งตกแต่ชางของท้าว ๗ อีกครั้ง ๑ ส่วนสมาชิกร
 ฝ่ายหน้าก็ไปเที่ยวชมพวงดอกไม้สดที่ประดับในหอพระ
 สมณนักรวมสัมปาทิสภาได้ประชุมทักสิน ในการฝีมือ
 ช่างคิดช่างร้อยพวงดอกไม้สดงดงาม และมีรางวัลชั้นที่ ๑
 สามแห่ง คือ ๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐. ๑๐๑. ๑๐๒. ๑๐๓. ๑๐๔. ๑๐๕. ๑๐๖. ๑๐๗. ๑๐๘. ๑๐๙. ๑๑๐. ๑๑๑. ๑๑๒. ๑๑๓. ๑๑๔. ๑๑๕. ๑๑๖. ๑๑๗. ๑๑๘. ๑๑๙. ๑๒๐. ๑๒๑. ๑๒๒. ๑๒๓. ๑๒๔. ๑๒๕. ๑๒๖. ๑๒๗. ๑๒๘. ๑๒๙. ๑๓๐. ๑๓๑. ๑๓๒. ๑๓๓. ๑๓๔. ๑๓๕. ๑๓๖. ๑๓๗. ๑๓๘. ๑๓๙. ๑๔๐. ๑๔๑. ๑๔๒. ๑๔๓. ๑๔๔. ๑๔๕. ๑๔๖. ๑๔๗. ๑๔๘. ๑๔๙. ๑๕๐. ๑๕๑. ๑๕๒. ๑๕๓. ๑๕๔. ๑๕๕. ๑๕๖. ๑๕๗. ๑๕๘. ๑๕๙. ๑๖๐. ๑๖๑. ๑๖๒. ๑๖๓. ๑๖๔. ๑๖๕. ๑๖๖. ๑๖๗. ๑๖๘. ๑๖๙. ๑๗๐. ๑๗๑. ๑๗๒. ๑๗๓. ๑๗๔. ๑๗๕. ๑๗๖. ๑๗๗. ๑๗๘. ๑๗๙. ๑๘๐. ๑๘๑. ๑๘๒. ๑๘๓. ๑๘๔. ๑๘๕. ๑๘๖. ๑๘๗. ๑๘๘. ๑๘๙. ๑๙๐. ๑๙๑. ๑๙๒. ๑๙๓. ๑๙๔. ๑๙๕. ๑๙๖. ๑๙๗. ๑๙๘. ๑๙๙. ๒๐๐. ๒๐๑. ๒๐๒. ๒๐๓. ๒๐๔. ๒๐๕. ๒๐๖. ๒๐๗. ๒๐๘. ๒๐๙. ๒๑๐. ๒๑๑. ๒๑๒. ๒๑๓. ๒๑๔. ๒๑๕. ๒๑๖. ๒๑๗. ๒๑๘. ๒๑๙. ๒๒๐. ๒๒๑. ๒๒๒. ๒๒๓. ๒๒๔. ๒๒๕. ๒๒๖. ๒๒๗. ๒๒๘. ๒๒๙. ๒๓๐. ๒๓๑. ๒๓๒. ๒๓๓. ๒๓๔. ๒๓๕. ๒๓๖. ๒๓๗. ๒๓๘. ๒๓๙. ๒๔๐. ๒๔๑. ๒๔๒. ๒๔๓. ๒๔๔. ๒๔๕. ๒๔๖. ๒๔๗. ๒๔๘. ๒๔๙. ๒๕๐. ๒๕๑. ๒๕๒. ๒๕๓. ๒๕๔. ๒๕๕. ๒๕๖. ๒๕๗. ๒๕๘. ๒๕๙. ๒๖๐. ๒๖๑. ๒๖๒. ๒๖๓. ๒๖๔. ๒๖๕. ๒๖๖. ๒๖๗. ๒๖๘. ๒๖๙. ๒๗๐. ๒๗๑. ๒๗๒. ๒๗๓. ๒๗๔. ๒๗๕. ๒๗๖. ๒๗๗. ๒๗๘. ๒๗๙. ๒๘๐. ๒๘๑. ๒๘๒. ๒๘๓. ๒๘๔. ๒๘๕. ๒๘๖. ๒๘๗. ๒๘๘. ๒๘๙. ๒๙๐. ๒๙๑. ๒๙๒. ๒๙๓. ๒๙๔. ๒๙๕. ๒๙๖. ๒๙๗. ๒๙๘. ๒๙๙. ๓๐๐. ๓๐๑. ๓๐๒. ๓๐๓. ๓๐๔. ๓๐๕. ๓๐๖. ๓๐๗. ๓๐๘. ๓๐๙. ๓๑๐. ๓๑๑. ๓๑๒. ๓๑๓. ๓๑๔. ๓๑๕. ๓๑๖. ๓๑๗. ๓๑๘. ๓๑๙. ๓๒๐. ๓๒๑. ๓๒๒. ๓๒๓. ๓๒๔. ๓๒๕. ๓๒๖. ๓๒๗. ๓๒๘. ๓๒๙. ๓๓๐. ๓๓๑. ๓๓๒. ๓๓๓. ๓๓๔. ๓๓๕. ๓๓๖. ๓๓๗. ๓๓๘. ๓๓๙. ๓๔๐. ๓๔๑. ๓๔๒. ๓๔๓. ๓๔๔. ๓๔๕. ๓๔๖. ๓๔๗. ๓๔๘. ๓๔๙. ๓๕๐. ๓๕๑. ๓๕๒. ๓๕๓. ๓๕๔. ๓๕๕. ๓๕๖. ๓๕๗. ๓๕๘. ๓๕๙. ๓๖๐. ๓๖๑. ๓๖๒. ๓๖๓. ๓๖๔. ๓๖๕. ๓๖๖. ๓๖๗. ๓๖๘. ๓๖๙. ๓๗๐. ๓๗๑. ๓๗๒. ๓๗๓. ๓๗๔. ๓๗๕. ๓๗๖. ๓๗๗. ๓๗๘. ๓๗๙. ๓๘๐. ๓๘๑. ๓๘๒. ๓๘๓. ๓๘๔. ๓๘๕. ๓๘๖. ๓๘๗. ๓๘๘. ๓๘๙. ๓๙๐. ๓๙๑. ๓๙๒. ๓๙๓. ๓๙๔. ๓๙๕. ๓๙๖. ๓๙๗. ๓๙๘. ๓๙๙. ๔๐๐. ๔๐๑. ๔๐๒. ๔๐๓. ๔๐๔. ๔๐๕. ๔๐๖. ๔๐๗. ๔๐๘. ๔๐๙. ๔๑๐. ๔๑๑. ๔๑๒. ๔๑๓. ๔๑๔. ๔๑๕. ๔๑๖. ๔๑๗. ๔๑๘. ๔๑๙. ๔๒๐. ๔๒๑. ๔๒๒. ๔๒๓. ๔๒๔. ๔๒๕. ๔๒๖. ๔๒๗. ๔๒๘. ๔๒๙. ๔๓๐. ๔๓๑. ๔๓๒. ๔๓๓. ๔๓๔. ๔๓๕. ๔๓๖. ๔๓๗. ๔๓๘. ๔๓๙. ๔๔๐. ๔๔๑. ๔๔๒. ๔๔๓. ๔๔๔. ๔๔๕. ๔๔๖. ๔๔๗. ๔๔๘. ๔๔๙. ๔๕๐. ๔๕๑. ๔๕๒. ๔๕๓. ๔๕๔. ๔๕๕. ๔๕๖. ๔๕๗. ๔๕๘. ๔๕๙. ๔๖๐. ๔๖๑. ๔๖๒. ๔๖๓. ๔๖๔. ๔๖๕. ๔๖๖. ๔๖๗. ๔๖๘. ๔๖๙. ๔๗๐. ๔๗๑. ๔๗๒. ๔๗๓. ๔๗๔. ๔๗๕. ๔๗๖. ๔๗๗. ๔๗๘. ๔๗๙. ๔๘๐. ๔๘๑. ๔๘๒. ๔๘๓. ๔๘๔. ๔๘๕. ๔๘๖. ๔๘๗. ๔๘๘. ๔๘๙. ๔๙๐. ๔๙๑. ๔๙๒. ๔๙๓. ๔๙๔. ๔๙๕. ๔๙๖. ๔๙๗. ๔๙๘. ๔๙๙. ๕๐๐. ๕๐๑. ๕๐๒. ๕๐๓. ๕๐๔. ๕๐๕. ๕๐๖. ๕๐๗. ๕๐๘. ๕๐๙. ๕๑๐. ๕๑๑. ๕๑๒. ๕๑๓. ๕๑๔. ๕๑๕. ๕๑๖. ๕๑๗. ๕๑๘. ๕๑๙. ๕๒๐. ๕๒๑. ๕๒๒. ๕๒๓. ๕๒๔. ๕๒๕. ๕๒๖. ๕๒๗. ๕๒๘. ๕๒๙. ๕๓๐. ๕๓๑. ๕๓๒. ๕๓๓. ๕๓๔. ๕๓๕. ๕๓๖. ๕๓๗. ๕๓๘. ๕๓๙. ๕๔๐. ๕๔๑. ๕๔๒. ๕๔๓. ๕๔๔. ๕๔๕. ๕๔๖. ๕๔๗. ๕๔๘. ๕๔๙. ๕๕๐. ๕๕๑. ๕๕๒. ๕๕๓. ๕๕๔. ๕๕๕. ๕๕๖. ๕๕๗. ๕๕๘. ๕๕๙. ๕๖๐. ๕๖๑. ๕๖๒. ๕๖๓. ๕๖๔. ๕๖๕. ๕๖๖. ๕๖๗. ๕๖๘. ๕๖๙. ๕๗๐. ๕๗๑. ๕๗๒. ๕๗๓. ๕๗๔. ๕๗๕. ๕๗๖. ๕๗๗. ๕๗๘. ๕๗๙. ๕๘๐. ๕๘๑. ๕๘๒. ๕๘๓. ๕๘๔. ๕๘๕. ๕๘๖. ๕๘๗. ๕๘๘. ๕๘๙. ๕๙๐. ๕๙๑. ๕๙๒. ๕๙๓. ๕๙๔. ๕๙๕. ๕๙๖. ๕๙๗. ๕๙๘. ๕๙๙. ๖๐๐. ๖๐๑. ๖๐๒. ๖๐๓. ๖๐๔. ๖๐๕. ๖๐๖. ๖๐๗. ๖๐๘. ๖๐๙. ๖๑๐. ๖๑๑. ๖๑๒. ๖๑๓. ๖๑๔. ๖๑๕. ๖๑๖. ๖๑๗. ๖๑๘. ๖๑๙. ๖๒๐. ๖๒๑. ๖๒๒. ๖๒๓. ๖๒๔. ๖๒๕. ๖๒๖. ๖๒๗. ๖๒๘. ๖๒๙. ๖๓๐. ๖๓๑. ๖๓๒. ๖๓๓. ๖๓๔. ๖๓๕. ๖๓๖. ๖๓๗. ๖๓๘. ๖๓๙. ๖๔๐. ๖๔๑. ๖๔๒. ๖๔๓. ๖๔๔. ๖๔๕. ๖๔๖. ๖๔๗. ๖๔๘. ๖๔๙. ๖๕๐. ๖๕๑. ๖๕๒. ๖๕๓. ๖๕๔. ๖๕๕. ๖๕๖. ๖๕๗. ๖๕๘. ๖๕๙. ๖๖๐. ๖๖๑. ๖๖๒. ๖๖๓. ๖๖๔. ๖๖๕. ๖๖๖. ๖๖๗. ๖๖๘. ๖๖๙. ๖๗๐. ๖๗๑. ๖๗๒. ๖๗๓. ๖๗๔. ๖๗๕. ๖๗๖. ๖๗๗. ๖๗๘. ๖๗๙. ๖๘๐. ๖๘๑. ๖๘๒. ๖๘๓. ๖๘๔. ๖๘๕. ๖๘๖. ๖๘๗. ๖๘๘. ๖๘๙. ๖๙๐. ๖๙๑. ๖๙๒. ๖๙๓. ๖๙๔. ๖๙๕. ๖๙๖. ๖๙๗. ๖๙๘. ๖๙๙. ๗๐๐. ๗๐๑. ๗๐๒. ๗๐๓. ๗๐๔. ๗๐๕. ๗๐๖. ๗๐๗. ๗๐๘. ๗๐๙. ๗๑๐. ๗๑๑. ๗๑๒. ๗๑๓. ๗๑๔. ๗๑๕. ๗๑๖. ๗๑๗. ๗๑๘. ๗๑๙. ๗๒๐. ๗๒๑. ๗๒๒. ๗๒๓. ๗๒๔. ๗๒๕. ๗๒๖. ๗๒๗. ๗๒๘. ๗๒๙. ๗๓๐. ๗๓๑. ๗๓๒. ๗๓๓. ๗๓๔. ๗๓๕. ๗๓๖. ๗๓๗. ๗๓๘. ๗๓๙. ๗๔๐. ๗๔๑. ๗๔๒. ๗๔๓. ๗๔๔. ๗๔๕. ๗๔๖. ๗๔๗. ๗๔๘. ๗๔๙. ๗๕๐. ๗๕๑. ๗๕๒. ๗๕๓. ๗๕๔. ๗๕๕. ๗๕๖. ๗๕๗. ๗๕๘. ๗๕๙. ๗๖๐. ๗๖๑. ๗๖๒. ๗๖๓. ๗๖๔. ๗๖๕. ๗๖๖. ๗๖๗. ๗๖๘. ๗๖๙. ๗๗๐. ๗๗๑. ๗๗๒. ๗๗๓. ๗๗๔. ๗๗๕. ๗๗๖. ๗๗๗. ๗๗๘. ๗๗๙. ๗๘๐. ๗๘๑. ๗๘๒. ๗๘๓. ๗๘๔. ๗๘๕. ๗๘๖. ๗๘๗. ๗๘๘. ๗๘๙. ๗๙๐. ๗๙๑. ๗๙๒. ๗๙๓. ๗๙๔. ๗๙๕. ๗๙๖. ๗๙๗. ๗๙๘. ๗๙๙. ๘๐๐. ๘๐๑. ๘๐๒. ๘๐๓. ๘๐๔. ๘๐๕. ๘๐๖. ๘๐๗. ๘๐๘. ๘๐๙. ๘๑๐. ๘๑๑. ๘๑๒. ๘๑๓. ๘๑๔. ๘๑๕. ๘๑๖. ๘๑๗. ๘๑๘. ๘๑๙. ๘๒๐. ๘๒๑. ๘๒๒. ๘๒๓. ๘๒๔. ๘๒๕. ๘๒๖. ๘๒๗. ๘๒๘. ๘๒๙. ๘๓๐. ๘๓๑. ๘๓๒. ๘๓๓. ๘๓๔. ๘๓๕. ๘๓๖. ๘๓๗. ๘๓๘. ๘๓๙. ๘๔๐. ๘๔๑. ๘๔๒. ๘๔๓. ๘๔๔. ๘๔๕. ๘๔๖. ๘๔๗. ๘๔๘. ๘๔๙. ๘๕๐. ๘๕๑. ๘๕๒. ๘๕๓. ๘๕๔. ๘๕๕. ๘๕๖. ๘๕๗. ๘๕๘. ๘๕๙. ๘๖๐. ๘๖๑. ๘๖๒. ๘๖๓. ๘๖๔. ๘๖๕. ๘๖๖. ๘๖๗. ๘๖๘. ๘๖๙. ๘๗๐. ๘๗๑. ๘๗๒. ๘๗๓. ๘๗๔. ๘๗๕. ๘๗๖. ๘๗๗. ๘๗๘. ๘๗๙. ๘๘๐. ๘๘๑. ๘๘๒. ๘๘๓. ๘๘๔. ๘๘๕. ๘๘๖. ๘๘๗. ๘๘๘. ๘๘๙. ๘๙๐. ๘๙๑. ๘๙๒. ๘๙๓. ๘๙๔. ๘๙๕. ๘๙๖. ๘๙๗. ๘๙๘. ๘๙๙. ๙๐๐. ๙๐๑. ๙๐๒. ๙๐๓. ๙๐๔. ๙๐๕. ๙๐๖. ๙๐๗. ๙๐๘. ๙๐๙. ๙๑๐. ๙๑๑. ๙๑๒. ๙๑๓. ๙๑๔. ๙๑๕. ๙๑๖. ๙๑๗. ๙๑๘. ๙๑๙. ๙๒๐. ๙๒๑. ๙๒๒. ๙๒๓. ๙๒๔. ๙๒๕. ๙๒๖. ๙๒๗. ๙๒๘. ๙๒๙. ๙๓๐. ๙๓๑. ๙๓๒. ๙๓๓. ๙๓๔. ๙๓๕. ๙๓๖. ๙๓๗. ๙๓๘. ๙๓๙. ๙๔๐. ๙๔๑. ๙๔๒. ๙๔๓. ๙๔๔. ๙๔๕. ๙๔๖. ๙๔๗. ๙๔๘. ๙๔๙. ๙๕๐. ๙๕๑. ๙๕๒. ๙๕๓. ๙๕๔. ๙๕๕. ๙๕๖. ๙๕๗. ๙๕๘. ๙๕๙. ๙๖๐. ๙๖๑. ๙๖๒. ๙๖๓. ๙๖๔. ๙๖๕. ๙๖๖. ๙๖๗. ๙๖๘. ๙๖๙. ๙๗๐. ๙๗๑. ๙๗๒. ๙๗๓. ๙๗๔. ๙๗๕. ๙๗๖. ๙๗๗. ๙๗๘. ๙๗๙. ๙๘๐. ๙๘๑. ๙๘๒. ๙๘๓. ๙๘๔. ๙๘๕. ๙๘๖. ๙๘๗. ๙๘๘. ๙๘๙. ๙๙๐. ๙๙๑. ๙๙๒. ๙๙๓. ๙๙๔. ๙๙๕. ๙๙๖. ๙๙๗. ๙๙๘. ๙๙๙. ๑๐๐๐.

ผ้าหน้าไตรลายมังกร ๑ คาซ่ายคทึสาม ๑ คาซ่ายคทึ
สี่ ๑ คาซ่ายคทึเจ็ด ๑ รวมเจ็ดคทึนี้ ไ้รางวัลแห่ง
ละสิบตำลึง รางวัลชั้นที่สาม ๒ แห่ง คือ ระเบียบใหญ่
ห้องล้าง ๑ คาซ่ายคลุมราวขรรโคกวันตะวันตก ๑ คา
ซ่ายคทึหนึ่ง ๑ คาซ่ายคทึห้า ๑ คาซ่ายม่านประคัย
กระรอกเงาวันตะวันตก ๑ คาซ่ายประตูหน้าหอ ๑ รวม
หกคทึนี้ในรางวัลแห่งละห้าตำลึง

อนึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นแล้ว
ก็โปรดเกล้าฯ ให้สมาชิกฝ่ายหน้า ไปเที่ยวชมเที่ยว
ซื้อสิ่งของต่าง ๆ ตามชอบใจ ทรวนสมาชิกภายในโคกตก
แดงโดยงตรงาม และมีสิ่งของทำด้วยฝีมือช่างผู้หญิงเย็บ
ซ่อมเสื้อผ้าต่าง ๆ แลยกเย็บหมวกหมอนเช่นลวดลาย
รูปสัตว์ ดอกไม้ ใบไม้ อีกกระบวนจากรูปภาพตัวอักษร
และของอื่น ๆ หลายอย่างหลายประการ แก่ล้วนงาม ๆ
ก็ ๆ สักที่จะพรรณนา ฝ่ายขจรศาสมาชิกทั้งข่วงต่างหัว
กระเช้าและกระจากเข้าไปเลือกซื้อสิ่งของต่าง ๆ โดย
ความรื่นเริงสนุกสนานอยู่จนรุ่งสว่าง

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม เวลาเช้า โมง ๑ กรรมาธิบดีก
 ฎา ไ้จักเครื่องขริภคคาวหวานคนละสิ่งเทียบเป็น
 สำรับพร้อมแล้ว เวลา ๓ โมงพระสงฆ์ขึ้นนั่งที่กระโคม
 พิณพาทย์ทำเพลงสร้อยสนครึ่ง ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกทรงชุกเทียบนมเครื่องนมัสการ พระสงฆ์
 ถวายศีล ถวายพร พระแล้วมีขึ้นเข้าของฝ่ายาคพร้อมทรง
 ยาคแล้ว จึงทรงประเคนอาหารบิณฑบาต เมื่อเวลา
 พระฉันพิณพาทย์ใหญ่ก็ทำเพลงฉิ่งพร้อมกันด้วย พระ
 ฉันแล้วถวายยะถล สัพพิ อนุโมทนาวิธิ ยัสมิง ประเทศ
 สัพพิพทธา ถวายอภิวาทพระพรธา แล้วกระโคม
 พิณพาทย์ทำเพลงกราวรำพร้อมกันอีกครั้ง ๑ เวลา
 ๓ โมงเศษเสด็จขึ้น แล้วพระสงฆ์ประน้ำพระพทมนต์
 ด้วย ครั้นเวลาคำมีถาวรณเรงต่าง ๆ คือกรมยทธนา
 จิกาวไ้จักกนายทหารมาเล่นละครเรื่องนิทานพันนึ่งกความ
 โกรธ เล่นในโรงใหญ่กลางสนามหญ้า และมีพิณพาทย์
 เครื่องใหญ่ด้วย แล้วเข้การชายของ และเล่นการ
 เสียงท่ายไ้สิ่งของต่าง ๆ อีกคน ๑ ตั้งแต่เวลาคำ

ก็และในงานฉลองหอพระสมุทครุฑนี้ ^{๕๕ ๗ ๕} เบนการรณรงค์
 สนั่นสนานพร้อมเพรียงอย่างยิ่ง ^๑ และเป็นอัครบริวารด้วย
 ในวันนักขัตฤกษ์วิสาขะขจร ^๗ ๓ วันนั้น ^๕ เป็นเวลา
 คราวฝนทิ้งคองตกไม่ใคร่มี ^๒ ไคซึ่งจะเว้นไคเสีย ก็ยัง
 ยืนศาลให้กตเลือนไปไม่ถูกเวลาสิ้นนิยาก็ใหญ่อันนี้ ไคทั้ง
 พระราชประสงค์ ^๖ ก็เพราะอำนาจพระยารามีสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเห็นประจักษ์แก่ตาท่านทั้งปวงอยู่ฉะนั้น
 ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ^๕ และอัครบริวารมาในก่อน
 ท้ายด้วยประการดังนี้

สำนักหอสมุด

เรื่องลดยกกระทงแข่งเรือราษฎร

เรื่องลดยกกระทงและแข่งเรือนี้ ข้าพเจ้าได้ครุฑของ
เรียบเรียงความตามที่ได้เห็น และไต่ทราจจากคำผู้เฒ่า
เล่าลือกันมาว่า นักชกฤกษ์ลดยกกระทงตามประเพณี
ชวาและมชิ่งเรือกันนี้ มีในราวคริส ๑๔ คำ ชน ๑๕ คำ
แรมคำ ๑ เดือน ๑๑ ราวหนึ่ง ชน ๑๔ คำ ชน ๑๕ คำ
แรมคำ ๑ เดือน ๑๒ ราวหนึ่ง เสมอทุกขมา คันคำว
แยบอย่างนี้ บางพวกว่า มีมาแต่พุทธศาสนา, บางพวกว่า
ออกจากไสยศาสตร์ เป็นสองนัยดังนี้ไม่กำหนดแน่ได้
ว่ามาแต่วิถีใด แต่เหตุผลและการลดยกกระทงประเพณี
กระทงหลวงนั้น มีแจ้งในพระราชนิพนธ์โคลงมาใน
หนังสือวิจิตรญาณวิเศษ เมษวัน ๑ เดือน ๑๒ ชน ๑๔ คำ
นั้นแล้ว ย่อมจะชอกลาวแคลที่ลดยกกระทงที่ราษฎร
ลดยกชวา ในเวลาที่ไต่เห็นและไต่ลดยกถามแล้วหลายคน
ก็มีวิธิตักษุชกต่างกัน คือบางพวกทำคามประเพณี
โบราณได้ทำมา เมื่อถึงเวลากลางเดือน ๑๑

มีกระทรงตามแต่จะซ้อจะหาได้ คอกบัวยานบ้าง ฝักพลับ
 พลับบ้าง ทำเรือหยวกอย่างใบของเข็มเป็นกระทรงเจิม มี
 กระเจี๊ยบและรูปภาพเล็กน้อยอย่าง เช่นรูปอื่น ๆ อย่าง มีรูป
 เทียนคอกไม้ที่มากพลในกระทรงลอบบูชา และรูปคอกไม้
 เพลิงต่าง ๆ บูชาอุทิศต่อพระท้าวพระยาที่นาคพิภพ และ
 พระพุทธยาที่ท้าวทราชนะมะทานท์ หรือในถ้ำเหวห้วย
 ทนงที่องค์ทะเลทโต ๆ ก็ดี ก็อุทิศบูชาไปด้วยคอกไม้รูป
 เทียนในกระทรงนั้น เช่นนี้โดยมากบางพวกฮาวามจก
 กล่าวว่าเป็นตามประเพณีบูชา เช่นวิชัยขบวนบุญอื่นเป็นฝ่าย
 กุศลเรียกว่าบูชาด้วยประทีปตามประทีปกัน บูชาด้วยประ
 ทีปค้ำมนต์ คือเทียนที่ขกไม้ค้ำในกระทรงลอบบูชาพระ
 รัตนไตรย ที่มีในแนวน้ำ บูชาด้วยประทีปค้ำนั้น คือยก
 เสวแขวนโคมตามประทีปบูชาพระรัตนไตรยที่อยู่เบื้องสูง
 คือพรหมโลก เทวโลก มีพระเกษชาตพ้ามณีเจกีย์ ใน
 คาวกิงส์พลพแลร์ยอดเขาสูงทั่วไปค้ำนี้ก็มี บ้างถือตาม
 เกจิอาจารย์ว่า ในมณฑลิมประเทศย่อมแบ่งดูเป็นสาม
 คอเหมือนค้ำ ค้ำที่ วิสัยาน พระพุทธเจ้าจึงบัญญัติสักขาบท

ให้ภิกษุจำพรรษาในเดือนแปดแรมค่ำหนึ่ง ปีวาระ
 พรรษาในเดือนสิบเอ็ดขึ้นสิบห้าค่ำถึง ก็ประเทศสยาม
 ๕๘๗ ๕๘๘
 นักเขนทตงพระพทธศาสนา นัยเนื่องมาแต่มีชัณมิ
 ประเทศไคถือว่า เกษน ๑๑ น้านอง เกษน ๑๒ น้าทวง
 เกษน ๑) ๕๘๙
 เกษน ๒) น้าบลตลง เพราะประเทศอื่นนั้นชาวศรีท้านา
 ๑๑)
 ๒) ๑๒) น้ามากบวิริยรณิก
 ๑๓)
 ๑๔)
 ๑๕)
 ๑๖)
 ๑๗)
 ๑๘)
 ๑๙)
 ๒๐)
 ๒๑)
 ๒๒)
 ๒๓)
 ๒๔)
 ๒๕)
 ๒๖)
 ๒๗)
 ๒๘)
 ๒๙)
 ๓๐)
 ๓๑)
 ๓๒)
 ๓๓)
 ๓๔)
 ๓๕)
 ๓๖)
 ๓๗)
 ๓๘)
 ๓๙)
 ๔๐)
 ๔๑)
 ๔๒)
 ๔๓)
 ๔๔)
 ๔๕)
 ๔๖)
 ๔๗)
 ๔๘)
 ๔๙)
 ๕๐)
 ๕๑)
 ๕๒)
 ๕๓)
 ๕๔)
 ๕๕)
 ๕๖)
 ๕๗)
 ๕๘)
 ๕๙)
 ๖๐)
 ๖๑)
 ๖๒)
 ๖๓)
 ๖๔)
 ๖๕)
 ๖๖)
 ๖๗)
 ๖๘)
 ๖๙)
 ๗๐)
 ๗๑)
 ๗๒)
 ๗๓)
 ๗๔)
 ๗๕)
 ๗๖)
 ๗๗)
 ๗๘)
 ๗๙)
 ๘๐)
 ๘๑)
 ๘๒)
 ๘๓)
 ๘๔)
 ๘๕)
 ๘๖)
 ๘๗)
 ๘๘)
 ๘๙)
 ๙๐)
 ๙๑)
 ๙๒)
 ๙๓)
 ๙๔)
 ๙๕)
 ๙๖)
 ๙๗)
 ๙๘)
 ๙๙)
 ๑๐๐)

ไกลาผล พวกหนุ่ม ๆ ใจของเที่ยวพายเป็นเล็กลอคแสง
 หากผู้หญิงก็พันมั่นหมาย พุดจาเลยยเคียงจนถึงรักใคร่
 ไต่กันก็มีข้าง บางแห่งก็จุกคอกไม้คอกเทียนผอยทอง
 ซ่อมวงนกบินกรทระโลกอกไม้ น้ำค้าง ๆ เล่นประทีก
 ลมประทีกจีน พยประเรือผู้หญิงสาว ๆ ก็มีที่จะทิ้งไป ให้
 ร้อง หิวคหวาดเป็นทสนกเสชา จนถึงผู้หญิงโกรธกล่าว
 คำล่วงเกินมากมาย ก็ยังพุดเคาะแคะเข้าทยอกล้อเลียน
 ไปต่าง ๆ บางพวกก็เสพรามาเที่ยวเกาะเกาะ พระพาลพุก
 ซ้ำซากกกัน ชวนทะเลาะวิวาทอชิง ไม่หยุกหย่อน
 อีกพวกหญิงชายนักเลงเล่นเรือแข่งมากกว่ามาก ทั้ง
 พระเฉมกรทสนกเห็นห่างจากวินยบุญญิต ต่างชวนชววย
 พาเรือเพรียวยาว ๆ วก ตกแก่งซัดสีทวน้ำมนใหม่
 ผูกท้ายกับหน้าท้าย ห้อยผ้าสีผูกตาข่ายห้อยอบะคอกไม้
 สก บางจัดเสด็จแก่กลางวัน ไต่เวลาก็พร้อมกันถือพาย
 ลงนั่งตลอคดำแล้ว ออกเที่ยวพวยซ่อมผมอชนต้อง
 ร้องเห่ ร้องเพลงเข้กเคล็ดต่าง ๆ แม้ปะลำไคสั้นยาว
 พอไล่เลยกน ไคก็ชวนแข่งพายจำวงเค็มผมอ ให

ร้องเกรียวกราวล่ำไหนดึงเร็วขึ้นไปหน้าโคตลอคล่ำ ก็
 ชนข้างเสมอกันข้างเขินคู้ๆ ข้างก็ล้มลงแล้วรีบขึ้น
 แข่งกันคู้ไป เป็นสมือนกสนานควินแควงแห่งประชุม
 ชนทั่วไปในแม่น้ำลำคลองเป็นอันมาก พรรณนาไปก็จะ
 ยืดยาวนัก แต่ซึ่งการที่วาลอยกระทงอุทิศบูชาพระรัตน
 ไตรยทัยวามศรัทธาก็คือ หรือบูชาพระคงคาด้วยกลว
 ฬาวจะแพ่งเพราะนำมาถ้าน้ำน้อยก็ และกลวก็ยักยัก
 มารจะไรก็ก็ เช่นว่ามาแล้วข้างหน้านั้น ก็เห็นเป็นอ่อนๆ
 ไม่แข็งแรง ข้าพเจ้าก็เห็นกตลวงว่าเป็นถาวรสนกหรือ
 กุศล ความอุทิศแด่คงความเจริญในบ้านเมือง ด้วย
 อำนาจพระคงพระคุณ พระบารมีสมเด็จ พระมหากษัตริย์
 เจ้า ทรงทนต์บำรุงไฟฟ้าประชาราชูร ใต้มมีความศข
 สบายทั่วพระราชอาณาจักร จึงได้เล่นน้ำชกตฤณอนัน
 และแข่งเรือกันครึกครื้นรื่นเริงยกย่น ไม่เสียดอยกย่น
 แม้จะผิดกษการจริง หรือยังยกพร่องเรื่องราว
 ประการใด และเห็นว่าคาญไสตด้วยด้อยคำไวยาหาร
 เกะกะไม่ถูกต้อง ข้าพเจ้าขอวิษุประทานไทยเสียเทอดู

๕๖๖ เรื่องขบวรวง

เรื่องขบวรวงนี้ ความตรงกับคำมกรว่าคิระ หรือ
สังคต คือเปล่งเสียงคนเคียวหรือพร้อมกันหลายคนโหย
ทวนส่งคำ สันยาว หนักเบา ไพเราะแก่โสตก็เป็นที่
ยินดีน่าฟัง จึงเรียกว่าขบวรวง ก็ขบวรวงนี้ ต้องเรื่อด้วย
บทกลอน สวรรค์สัมผัสกัน มีทำนองลีลาดี ยักเยื้อง
สำเนียงเอกทมิเป็น โศกพัน ความที่มกรกำหนดไว้ในนี้
เรียกว่าเพลงล้านนา เพลงล้านนาก็ทักภาษาสำหรับขบ
วรวงประสาน เครื่องทริยคนตรีคคสก็เข้า ความพระนคร
ประเทศใหญ่น้อยทั้งปวง เป็นเครื่องจงใจให้เพิกเพี้ยน
อย่างหนึ่ง แต่คำมกรคนเคียวจะเกิดเพลงขบวรวงนี้
ข้าพเจ้าทราชมไม่ถึงความจริงจะเกิดขึ้นด้วยสิ่งใดก่อน แต่
นึกโศกเศาะระเนไยมีค ๆ คน่าที่จะเกิดจากเสียงสังควรวง
นกร้อง หรือเสียงนำเสียงลมกระทยภาเขาคันไม้สิ่งใด ๆ
ที่ให้มีเสียงดังสูงต่ำต่าง ๆ เสียงกันก่อน แล้วคนไ้ฟัง
เห็นว่าเพราะคิกจำมาร้องเล่นเล่น ภายหลังจึงเกิด
บัญญัติคิกเพลงขบวรวง และคิกทำเครื่องคคสก็เข้าเทียบ
เสียงแก่โสตให้คิกชน ๆ ทุกชั้นทุกที่สืบมาช้านานก็เจริญ

แพร่หลายไปในนา ๆ ประเทศ ทั้งผิดหลักคัมภีร์แปลงตก
 แต่งขึ้นตามภาษาคนค่อ ๆ กันมา แต่เป็นการทวิตรอง
 คาคหมายตามอรรถโนมตีข้าพเจ้าเอง ไม่เป็นความแน่น
 นอนใด แต่พวกครูพิณพาทย์เก่า ๆ เล่าอ้างว่า มีมา
 แต่ประถมกลีป คือออกจาก บัญชีสังฆเวทยุทธและเทพ
 คนธรรพ โทเป็นครูสั่งสอนผิดหลักสืบกันมาจนกลตก
 วนนี้ และโตมผู้แต่งถ้อยคำเป็นกลอนไว้สำหรับขับร้อง
 ไหว้ครูแต่โบราณมาด้วย ทั้งจะมีท่อนไปนี้

ยอดกริ่งเกลี้ยงงาชะเอม ไหว้ไท่ทเวศเป็นใหญ่
 อันเรืองวิครุครอบพิณไชย สถิตยในฉ้อชั้นกามา ทรง
 นามชื่อขัณธุสังฆเวทยุทธ โทสั่งสอนสถานคัมภีร์ในแหล่งหล้า
 เป็นคำทรมัขัณธุสังฆเวทยุทธ ปราภฏในแผ่นดินคอน ข้าขอ
 ชลักรวมค่านับ พระคนธรรพด้วยใจสโมสรวะกิตติขัณธุ
 ธิ่งทำนองกลอน งามศรีสตาพรทกประการ อนึ่งข้าขอ
 ประณทบทวีช พระรตอมจักรพรรดิมหาสาร คือองค์
 พระทรงครุชชัยชาญ อวตารจากกระเชียรสมุทมา หวัง
 จะทรงภัยเชิญให้เข็นยศ จะทำนุภพพรพทธศาสตร์ จะ

บำรุงผดุงแห่งโลกา ให้ไอฟาร์ล้ำชั้นนุกก็ สาระพพิ
 ไพบูลย์พลภพ เลิศลพกระษัตริย์ทศกรงศรี มีทั้งพระ
 เสวตรกวีฉวี กวีศภกลักษณเลิศอำนาจพงค์ ขอมลือชอุท
 กฤษณาไปทบทกวี พระทรงอิสริภาพสูงส่ง สัททิดักกิกัง
 พระจักรวาลวงศ์ การทรงทวาราราชาธานี ขอพระเทศเดชา
 ภูวนาด พระบาทปกเกล้าเกษิ ข้าพเจ้าเรียงเรื่องมโหรี
 ขอกรับกระษัตริย์รามะนา โทนขลุ่ยดังฉาบระนาดฆ้อง
 ประลองเพลงซบกล่อมพร้อมหน้า ขอเจริญศรีสวัสดิ์ทุก
 เวลา ให้ปรีชาชาญเชี่ยวชาญในเชิงพิณ

ระกล่าวเรื่องเมื่อนั้นวาท วรรณาทโคกเคว้นแสน
 ถวิต แสนเทวคเวทนายพาพิน จะสกลันสนธิ์พจนมาน
 เพราะหวังจิตพิศวงจงสวาท มุ่งมาทว่าจะเป็น แก่นสาร
 ประภูพิทศสัทขชื่อวังกลาส ไม่ระแวงภายาดจะจากจร ฯ
 แล้วจึงร้องคำเนนเรื่องเมื่อก่อไปตามลำดับ

คำกลอนนขทน์ เป็นคำวิพยานมีมาแต่ครั้งกรงเก่า การ
 จรแน่จริงอย่างไรแล้วแต่ระสันนิษฐาน แต่ข้าพเจ้าได้
 พังในเรื่อกราวนันทานต่าง ๆ และท้พระสงฆ์เทศน์เทศน์

50791

พระอินทร์เทวดาลงมาก็คึกพิณ แสกกงฤทธิพิณย่อย ๆ
หลายเรื่อง บางเรื่องก็เขียนเวียนมาแต่ภุมินีบ้าง ก็เพลง
ซิมร้องนี้จะออกจากเพลงพิณต่อเนื่องกันมาไว้ที่ตึกกระมัง
ในเรื่องกาถิรยังมีโทรทัศน์เอง ก็ว่าคนอรพชัมตำนำประสาร
เสียงพิณ ก็ก็เข้าเค้ารชัมไม่ในสยามทุกวันนี้ เปลี่ยนแต่
ก็คึกพิณเป็นสี่ซอ

ทั้งจะพรรณนาต่อไปตามที่ได้เห็นได้ฟังด้วยตนเอง
และสอบผู้อื่นบ้าง ในเรื่องซิมร้องนี้ มีหลายอย่างหลาย
ประเภท ทั่วเป็นหมวดไว้ โดยสังเขปดังนี้ก่อน ๑ ร้อง
ลำนำมโหรี ๒ ซิมเสภาร้องลำค่าง ๆ ๓ ร้องละครลำ
ค่าง ๆ ๔ ร้องลำกอกถวัลย์สักระวา ๕ ร้องเพลงโต้
คอกค่าง ๆ ๖ ซิมไม้และเห่กล่อมค่าง ๆ ๗ สวดและ
อ่านคฤหิโยคองคันทค่าง ๆ ๘ พากย์เจรจาไซน หนังสือ
หนึ่ง ๙ สวดร้องในการศพ ๑๐ เพลงทวารวดีร้องเล่น
๑๑ เพลงซิมร้องมาแต่ภาษาอื่น

แต่จะกล่าวเพลงลำนำซิมที่รับด้วยเครื่องคึกคึกเสียดเขา
อย่างสยามนี้ มีกำหนดคหหมายชื่อเพลง ๑๙๔ เพลง มีมา

แต่โบราณแต่เงวเ็นกลอนอึกขทหนึ่ง นำมาลงเ็น
 อทาทรณไวทณ กงนี้

ข้าไหว้ครูชอชค่านนี้ ชัยบวรสวรสายสท่วยเรื่อง
 มโหรีแรกเริ่มเฉลิมเมือง บอกเข่งณะบิยบรรณนาน แต่
 บวรกาเพลงใหญ่ให้รชอ คือโลกแรกเรื้อยเฉอยฉาน
 อัยศรโลกยรรเลงถาน วิกาลโลกนนั้นเ็นหลันตค
 มหาโลกกลบชายเข้าวัง พราหมณเ็นเข้ายร อโยสกล
 โยคโยนมะณีไซทิส เกิดขทบอถกนทนทวี เพลงชอ
 ทสองรองวัย นัยอกเจ็ทบทก้าทนตติ ในนามว่านเรปาคี
 กยศิริสุวรรณชมนนท ทองเก้านันองทองย้อย ทอง
 พรอยแพร้วพรอยแสงสท ทองสเรทองสรมสมมกีก กถ
 บตรงจำดำนาน นางกรวยแล้วชายนางเของ เรียง
 เรองเรยบรชยสวัชยคาน นาคเกยวพระสเมวพาทพาน
 พระอวตารทิกตามกวางทอง รามศรชอกเทีรทงทอน
 พระรามนศรควรสอง เจ็ทเพลงบวรเลงล้าท้านอง ท
 สามทอสองประสานกัน ชันมอญแปลงใหญ่ในบทสิ
 สรรเสริญันทริสรวงสวรท มหาไชยในเรื่องรำพรวณ

มโนราโอค่อนครันควอญ ราโคเคียงเรียงเทรา หงษ์
 ไซย์ทมมาสร้อยสงวน ยิ่งฟังยิ่งเพราะเสนาะนวล ใน
 ขบวนบรรเลงเพลงพอ ชิงไชแผงโยโอค่อน ฝรั่งเศส
 ร้องถอนสมอ คู่ฝรั่งข้านยทขอ คู่บ้านค้อลำคัยไป
 ผกสวณแล้วแซกกินเหล้า อิกยามาตสังข์ใหญ่ สังข์
 น้อยร้อยเวียรระเบียบไป สิบเอ็ดขทยอกไว้ให้เจ้า
 สระบหรงวัยชัยอ้าง กระหะนางบหรงเรือรำ มลกา
 เสียดเมืองลำนำ มลายูทวนซ้ำสับไป แล้วกุมมลายูทวน
 เสนาะนวลเพลงเพอนนอนใหญ่ เพอนนอนน้อยคอกไม้
 ไทร เป็นลำคัยคอกไม้คานี แสนพิลาบใหญ่พิลาบน้อย
 นำค่างย้อยกระวันคกเรือยว นำค่างกระวันออกโคยมี นอก
 กระจอกทองทกกระเบือร้ออัน สมิ้งทองไทยรามัญแขก
 สิบแปดเพลงแรงจากจำสอน ประสานเสียงเพียงซอ
 สวรรค์ควร ที่ทกขกตอนไม้เขียคัยัง เพลงเจ็ดนั้ง
 อรชร สายสมรปโยงโอคโคยทวง ปโยงทวนปโยง
 พันพงฟัง เช่นคำเพลงไม้ปลั่งเพลินชม เพลงแปกนั้น
 สวรรคมาลา มากำนค้อคอกสระสรรม ทั้งนางนาคใหญ่

ชื่นชม ขวรสุมเป็นเพลงแปดช่อง พระทองคำพระทอง
 ตกที่ คักคักแห่งรื่องสนอง สืบทเพวระลำทำนอง จะ
 เรียกรื่องเพลงสืบสกลอน เริ่มแรกน้นเรียกคอกไม้
 คอกไม้ พันประไพเกษร อิกคอกไม้ โสภเชื่อนชอน
 สุวรรณหงษ์ร้อนคักฉานกั นางให้ลมพัดชายเขา ชม
 ชเลเข้าหลคคำหวาน ห้ายทักวนกในถาร ประมาณที่
 สิบเอ็ดเพลงนี้ อรมสรอยสนระคนกัน อาถันกล่มไป
 อาถันสี่ อาถันแปดเลาชอกคอกกั เพลงทสิบสองมีเจ้าก
 กวย ลิกินใหญ่สองเรือนคว แชกซันลิกินหน้าคพ
 ลิกินยากซำคำรบ เพลงสิบสามเขเนใจ สิบสี่น้นคือ
 พระนคร เวียร้อนสำเนียงเสียงไล อิกทั้งลำนำลำไป
 ถอยหลังเขวในกลองรว เพลงสิบห้าันมานางนาคนัย
 คุณางนาคพลอยนกร้อน ม้าย่องม้ารำอรชร สีสอนคาม
 เรืองเนองกัน เชนงกระตงเขี้ยวแสง ซอมมอญแย่ง
 เล็กสลัยกัน แยกออกเพลงตะเจ็ดกรสังคญ เพลงสิบห้า
 รำพรพรรณยลง อิกคักันคินโดยจง ขพยาระบันคกกรบ
 ขยวน ขยเพลงเรืองใหญ่แม่นไครเวียน อลำที่เพียวให้

เท่าตัว เรียกว่าเพลงสองชั้นอย่าง ๑ แม่เพิ่มเนื้อเพลง
คือเมื่อก่อนและระลัก เข้าตามระวางจังหวะของเพลงสองชั้น
จนตลอดท่อน ในเนื้อเพลงร้องมากขึ้นอีกเท่าตัว เรียก
ว่าเพลงสามชั้นอย่าง ๑ ทวีรังควาระเรียกว่าเพลงสี่ชั้น
เพราะทวีเนื้อเพลงขึ้นสองเท่าครึ่ง ๆ

ก็เพลงสามอย่างนี้ทเรียกว่าชื่อเหมือนกันเพลงทยอย
คือเรียกว่าทยอยชั้นเดียว ทยอย ๒ ชั้น ทยอย ๓ ชั้น
ดังนี้ก็มี ที่เรียกชื่อแปลกกันทั้งเพลงกราวว่า ถ้าเพลง
ชั้นเดียวเรียกชื่อคงอยู่ว่าเพลงกราวว่า ถ้าเพลง ๒ ชั้น
๓ ชั้นก็เรียกว่าลลการะทม ๒ ชั้น ๓ ชั้นดังนี้ก็มี เพลง
๒ ชั้นและเพลง ๓ ชั้นที่เรียกชื่อเหมือนกันก็มีโดยมาก
ที่เปลี่ยนชื่อเรียกให้แปลกกันก็มีมาก เหลือที่ระพรรณา
ชื่อใดทวนไค เพลงชั้นเดียว ๒ ชั้น ๓ ชั้นนี้ ก็มีเพลง
ซ้ำเร็วเหมือนกันทั้ง ๓ อย่าง เพลงหนึ่งแบ่งเป็นท่อน ๑
บ้าง ๒) ท่อนบ้าง ๕) ท่อนบ้าง ๗ ท่อนก็มีบ้าง เรียก
ท่อนโศกท่อนพันหรือท่อนคันท่อนสองท่อนสามท่อนสี่ดังนี้
๐๙/๐๕/๒๕๖๕
แบบโบราณถาวรละคร ก็ใช้แต่เพลงชั้นเดียวก็ ๒ ชั้น

เท่านั้น ถ้าร้องมโหรีหรือเสภาที่ใช้เพลง ๒ } ชั้น ข่าง
ถ้าร้องคอกสร้อยสี่ทรวงที่ใช้เพลง ๓ } ชั้น อย่างเกี้ยว
แต่เขยวนใช้ทั่วไป สักแต่ผู้จะยกย้ายวงเล่นตามชอบ
ใจ ไม่มีกำหนด

แทนจะกลัษรบรรยายความตามหมวด ทิศไวขวาง
คนนั้นทวนทงข่วงก็คงจะทราบช้อยมากแล้ว แต่จำขึ้น
ทหาพเจ้าจะต้องกล่าวเพื่อเจอบอกยาวไปคามเรื่อง ชัยว่อง
ที่โตทราบเพียงเท่าใด แต่เครื่องพิณพาทย์ที่รับร้องนั้น
มีแจ้อยในเรือนคนตรี ซึ่งระบอกออกไปข้างหน้าแล้ว ใน
คืนจะกล่าวแต่เรื่องชัยว่อง คือ

ที่ ๑ ร้องลำโหรี รัชชวอยเควของคนครนิน แขนงเก่า
ไซบทร้องในเรื่องเมรี เรื่องพนมสรวรรค์ เรื่องกา
เป็นพน เรื่องอิเหนา เรื่องอื่น ๆ มีข้างเป็นข่างแห่ง
ข่างลำ ฉากเรื่องเมรี ก็ร้องลำเรียกชื่อ ดังกลาง
หรือคนเพลงดังเช่น ๒ ๓ แล้วลำจรเข้ทางยาว ควง
พระชาค นกขมันเขนคน ดงเรื่องพนมสรวรรค์ ร้องลำทะแย
เพลงยาว ยหิงกเขนคน ดงเรื่องกา ก็ ร้องลำนางนาค

09/05/2025

พักขา ลีลาการท่าม กราวรำมอญ ไล่ เป็นคัน ค่อไป
จนออกเพลงเร็วก็เปลี่ยนแปลกลำนำกัน ไปบ้าง แต่ทุก
วันก็คักแปลงร้องทั่วไปในเรื่องต่าง ๆ มักจะเป็นเรื่อง
แต่งใหม่เฉพาะในเหตุการณ์อันนั้นด้วย ไซ้ร้องเป็น
เวลากลางคืน ในกาพย์ยี่สิบ ในที่ประชุมแขก ทำการ
มงคลต่าง ๆ เช่นกับแต่งงานยาวสาวต้องมีไม้ทริกกลม
ทอแทยทกแห่งไม้ใครวันเลย

ที่ ๒ ขบเสภา ร้องลำนำต่าง ๆ รัชชีย์เครื่องพิณพาทย์
มีอชัยกรับข้างละคร ถมย่นทำทวยไม้ซึ่งขึ้น เดิมก็ขับ
แต่เรื่องขนแผน ร้องส่งลำพม่าก่อน เมื่อจะเลิกก็ร้อง
ผยผายแม่ลิ กราวรำ ตามธรรมเนียมเคยวันก็ยกบาย
ไต่หลายอย่างหลายเรื่อง อีกเสภาอันคึกคักขยกันสก ๆ
อย่างวิเศษมีตัวรำทวยทไปด้วย คนขับคนหนึ่งบ้างหลาย
คนบ้าง ไม่มีกำหนดไซ้เล่นในเวลากลางคืน ในกา
มงคลคักกรหรือฉลองพระอื่น ๆ ต่าง ๆ และขับตาม
โรงย่อนบ้าง ทสคชัยชอทานกลางวันก็มีบ้าง

ที่ ๓ ร้องละครนรหรือตามเนื้อเรื่อง ที่ละครเล่น

เรื่องใดก็ร้องเรื่องนั้นไปยาว ๆ ทั้งเรื่อง รัชชีกษัตริย์
 รัชชิตพาทย์บ้าง ร้องซ้ำก่อนแล้วร้องซ้ำเป็นพัน ร้อง
 ลำเป็นท่อนแห่ง และมีกำหนดลำให้ตรงกับบท คือ
 บทชมกษัตริย์ชมกษัตริย์ บทชมโฉมก็ร้องลำชมโฉม
 บทโลมยศควรวณาก็ร้องโลมร้องควรวณู ดังนี้เช่นกัน ที่
 ความแต่งเรื่องลำใดก็มีเช่นแห่ง ๆ แต่มีกระใช้ร้องแต่
 บทพระมวักยทนางน้อย และทิวเพลงลำน้ำก็เหมือนกัน
 ก็ยังมีให้ร่ำเสภา ยักเขื่องทำนองให้แปลกกันบ้างเล็กน้อย
 อีกเพลงซ้ออ่อนละล้ายร้องเมื่อไหว้ครุ ว่าเช่นเพลงกัน
 เสนียศอีกอย่าง ๑ ก็ร้องเรื่องละครนี้ เวลาที่จะร้อง
 จะเล่นไปทั้งกลางวันกลางคืน ทวีไปในการจะให้สนุก
 ทั่วบริเวณสนาม

มทที่ ๔ ร้องสักกระวานและทอดสร้อย ใช้รับทวนลูก
 มีหน้าทักต่าง ๆ ซ้ำบ้างเร็วบ้างมีวงหญิงวงชายได้
 ทอดกันตั้งแต่ ๒ วงขึ้นไปถึง ๘ วง ๑๐ วงก็มี วงหนึ่ง
 ๑๐ คน ๑๕ คน เล่นเรื่องคิดขอดกันสด ๆ ในทันใดนั้น
 ถ้าร้องสักกระวานก็ร้องพระทองตรงพระทองทวน จวน

เรื่องเล็กจึงร้องลำताง ๆ เนื้อความเป็นชอจากชอลา ถ้า
ร้องคอกสร้อยก็ร้องลำताงนั้น มีกระมีชกชมในฤดูน้ำ
มาก ลงเรือเที่ยวเล่นการฉลองผ้าป่า กระซิบ ฉลตองพระ
ฉลตองอารวมและเล่นนักษัตฤกษ์ลอบกระทงโกยมมาก นึก
เล่นการอื่น ๆ ก็มีบาง

ที่ ๕ ร้องเพลงโศกคอบต่าง ๆ เรียกว่ากลอนเพลงกัน
มีหลายอย่างหลายทำนอง คือเพลงเทพทองนนหญิง ๑
ชาย ๑ ถือพิศใบตองย่นไช้ยท ร้องโศกกันคนละท่อน
และต้องให้ท้ายคำส้าผัดกลอนกันทุกที ช่วช่วกลอนเกี่ยว
น่าน ๆ จึงเปลี่ยนกลอนอื่น ถือบคาศรื่องนนคนอย
หลายมาก ร้องอีกอย่าง ๑ เรียกว่าโศกกระทู ทำนอง
ก็คล้าย ๆ กับเพลงปรอยโถนนมีชาย ๓ คน หญิง ๒ คน
เรียกว่ากันเพลงท่ายเพลง มีลูกครุฑทั้ง ๒ ฝ่าย ๆ ละ
๘ คน ๑๐ คน เคียวข้างเคนข้างเขนวงรอบ คยมีอ
พร้อม ๆ กันเป็นจังหวัด ร้องแก้กันคนละบท กันเพลง
ฝ่ายชายร้องก่อน ท่ายเพลงฝ่ายชายจึงร้อง แล้วถึง
กันเพลงฝ่ายหญิงคอบกับกันเพลงฝ่ายชาย แล้วถึงท่าย

เพลงฝ่ายหญิงตอบก็ทำเพลงฝ่ายชาย ร้องกันกัน
 กันไป เรื่องที่ร้องนั้นร้องไปก็ถึงกัน ไม่ว่าจะเรื่องใด
 ความใด แล้วมีร้องตำนานสงพิณพาทย์ และมีรำมีโหม
 ทำนองละครอย่างเคย ๆ ทั่ว เล่นไปทั้งกลางวันกลางคืน
 ในการมงคลทั้งปวง อีกเพลงเรือมีฝ่ายชายฝ่ายหญิงร้อง
 แยกกัน ใช้ฉิ่งและกรับเป็นจังหวะก็มีหลายอย่าง เรียก
 เพลงครึ่งท่อนอย่างหนึ่งมีต้นเพลงทำเพลงเหมือนเพลง
 ปรบไต่ เป็นเพลงโยราตแต่ยวันไม่ใคร่จะเห็นใครร้อง
 ใครเล่นที่ไหน มีชมแต่ที่เรียกเพลงฝ่ายชาย ร้องเล่นใน
 จุดน้ำมากแต่ฝ่ายชายออกกระตังเป็นต้น

ยังมีเพลงร้องคามหัวเมือง และเข้ามาร้องในกรุง
 ก็มีบ้าง คือเพลงฝ่ายเหนือเรียกว่าเพลงฉ่อย หรือเพลง
 ตะขาบอย่าง ๑ เพลงเมืองนครราชสีมาเรียกเพลง
 ตะวันออกหรือเพลงโคราชอย่าง ๑ เพลงทางตะวันออก
 เรียกเพลงหน้าโขกยังมีโยกโยกอย่าง ๑ เพลงทางตะวันตก
 เรียกเพลงเกริ่นตะวันตกอย่าง ๑ เพลงชาวยุโรปร้องเล่น
 เรียกเพลงคงอย่าง ๑ เพลงร้องเวลาลงแขกทำงานต่าง ๆ

เรียกเพลง โนนโนนาทอย่าง ๑ เพลงชาวนาร้องเมื่อ
เวลาเกี่ยวข้าว เรียกเพลงเกี่ยวข้าวอย่าง ๑ ร้องเมื่อน
นวกเข้าส่งฟางเรียกเพลงส่งลำพวนอย่าง ๑ เพลงซ้ำ
เจ้าหงษ์อย่าง ๑ เพลงร้องขอทานเรียกว่าเพลงกระบอก
คือ มีกระบอก ๓ กระบอกกะทั่งเป็นจังหวัด บางที่ไม่ใช่ไม่
กระบอกก็ใช้โตนตั้งกรวยอีกอย่าง ๑

ที่ ๒ เท่กล่อมต่าง ๆ คือเพลงขี้ไม้ ร้องประสาน
เสียงซอ ๓ สาย มีไม้ขมิ้นเจาะรูหนึ่งเป็นจังหวัด เรียก
ว่าเพลงทัก มีแต่ของหลวงใช้ในกาลสมโภชอย่างสูง
คือสมโภชพระมหาเศวตฉัตร สมโภชสมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอ ขึ้นพระอู่และโสกันท์ สมโภชสารเควค
ขุนรวาง คังน้อย่าง ๑ พรหมมณโหราจารย์ อานคำ
แข่งน้ำเป็นพาคย์สังสกฤต และคฤภูค้ำฉัตรเป็นพาคย์
สยาม คือขอพระเกียรติพระมณิรัตน์ปฏิมากรในพระราช
พิธีน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ๑ กล่อมมีวิจิตรยแก้ว ๑ และ
คฤภูสังเวทเทพคาในพระราชพิธีฉัตรมงคล ๑ พรหมมณ
พฤคิยาศ กล่อม พระคเชนทร สัเศวค เมื่อมีการสมโภช

ชั้นวาง ๑ อ่านกฎสังเวหาในพระราชพิธีคนเช่นทวิศ-
 สนาน ๑ ที่กล่อมเป็นพากย์พรหมณคคือพรหมณโหรา
 จารย์ กล่อมพระเจ้าลูกเธอชั้นพระอและกล่อมหงษ์
 และอ่านเวทในพระราชพิธี ครีมีปาวายทวีปาวาย เป็นต้น
 อย่าง ๑ ทวดถวายเป็นกล่อมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้า
 ฟ้า เรียกว่าชาตูกหลวง และกล่อมลูกหลวงอย่าง ๑
 เท็กถ่อมพระองค์เจ้าอีกอย่าง ๑ วายภูวกล่อมบุตรตาม
 ภรรยาอย่าง ๑ เชิญขวัญนาคที่จะบวชหรือกรมการทุก
 ใหม่ มีทำนองเหมือนเทศนามหราชอาณาจักร ทำนองสิ่งพิ
 ษ่างอีกอย่าง ๑ รวมเนื้อความในเรื่องเท็กถ่อมที่ว่ามานี้
 ก็ลงในคำอ่านวพรหรือขอพรให้สำเร็จความศุขคีรีสวัสดิ์
 วัฒนไชยมงคล ทุกบททศเรื่องคล้ายๆกัน แต่เท
 เรชนนมความหลายอย่างแต่งเป็นกาพย์ข้าง โคลงข้าง
 เรียกว่าชาตวงห่ข้าง เห็นท่านของต่าง ๆ ข้างอีกอย่าง ๑
 ที่ ๗ อ่านหนังสือเป็นทำนองต่าง ๆ ก็อ่านหรือ
 เทศน์มหาชาติ มีทำนองไพเราะแปลกๆกันหลายทำนอง
 อย่าง ๑ ๐9/๒๓๕๗ ^๕อ่านหรือสวดเรื่องเวสสันดรชาดก ในพระ

อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามขละ ๓ คราว คือ ต้น
พรรษา ๓ วัน กลางพรรษา ๓ วัน ออกพรรษา ๓ วัน
มีทำนองหลายอย่าง เรียกว่ามหาชาติคำหลวงอย่าง ๑
นักเรียนอ่านหนังสือเรื่องต่าง ๆ เป็นทำนองสวดภาวนา
ฉะยัง สว่างคนางค์ ความศาลารายรอยพระอุโบสถ วัด
พระศรีรัตนศาสดารามขละ ๓ คราวเหมือนถนน เรียกว่า
อุโบสถวิหารรายอีกอย่าง ๑ ร้องเพลงสรรเสริญพระ
บารมีแต่งเป็นคำโคลงอีกอย่าง ๑ ยังอ่านหนังสือเรื่อง
ต่าง ๆ เป็นคำฉันทยาล กาพย์บ้าง โคลงบ้าง สลิลิตบ้าง
คำกลอนสุภาพบ้าง มีทำนองต่าง ๆ กันอย่าง ๑

ที่ ๘ คำพากย์คำเจรจา หนังสือ หุ่น ในคำ
พากย์นั้น กลอนเรื่องรามเกียรติ์ แต่งเป็นคำฉันทยาล ๑๖
บ้าง ฉันทยาล ๑๑ บ้าง มีทำนองเป็นหลายอย่าง คำพากย์
โบราณ คือพากย์ไหว้ครุเบิกหน้าพระ เรียกว่าพากย์
๓ ตรี ๑ พากย์ดำเนินเรื่องราว เรียกว่าพากย์ทำนอง ๑
คำพากย์แต่งใหม่ เช่นพากย์รดบวง พากย์เรื่องมีเป็น
แห่ง ๆ บ้าง ทำนองพากย์เหล่านี้ รัชทายาทเสด็จด้วย
ตะโพนกลอง แล้วจึงรับเพ็ชอย่าง ๑ พากย์ความชม

ทง ร้องเหมือนทำนองชมทง ลงปลายจึงเป็นทำนอง
 พากย์รับเพ็ชอย่าง ๑ พากย์ความครวญ ลงปลายทำ
 เสียงเช่นลำน้าไอ้ รัชพัฒน์พาทย์แฉวงรับเพ็ชอีกอย่าง ๑
 แต่คำเจรจาหนึ่งตั้งเขนกลสร้อยข้าง เดินๆ ไปเป็น
 ร้อยแก้วข้างอีกอย่าง ๑ และมีคำพากย์เจรจาเรื่องอิเหนา
 สำหรับเล่นหนึ่งเล็ก ในโรงละครเรื่อง ๑ ยังอีกร้องให้
 เรื่องต่างๆ พร้อมกับพิณพาทย์ทำเพลงช้าอย่าง ๑ ร้อง
 เป็น คำเขินกลัด พร้อมกับพิณพาทย์ ทำเพลงเร็ว อย่าง ๑
 ร้องเพลงเอาไซ้พร้อมกับพิณพาทย์ทำเขินกลัดอีกอย่าง ๑
 หนึ่งระเขยขบททรวงนั้น ทเช่นโจทวารเทวคากล่าวแก่
 กันและกัน ว่าโธระพ้อในเบื้องต้นแทยทกขท และมี
 ฌอง ๓ ฌองเขนวังหระอีกอย่าง ๑ กล่าคำไม่ร้องเป็นคำ
 โกลงขท ๑ เป็นภาษาคลาหรือแซกขท ๑ และใช้ตี
 กลองเดี่ยวอย่าง ๑ โมงกล่มนั้นร้องสั้นๆ แต่เป็นพากย์
 โทความโกลีลขบนักสทระอธิบาย ใช้ฆ้องและกลอง ๕
 กลองอีกอย่าง ๑

ที่ ๔ สวกร้องในการศพ คือสวคมาลัย มีทำนอง
 ต่างๆ มากไปด้วยระลัก ผักหักกันไว้โดยยากผู้ทสวค

ก็ หรือชื่อเสียงมีฉายาว่ามาลัยหวาน ใต้ทรายว่าเต็ม
 ใช้สวดหอ การอวาทวิภาห แต่อย่างไรจึงตกมาสวด
 ศพ สืบถามเหตุอันเกิดก็ไม่ใ้้ความชัด ข้าพเจ้าก็ก
 โดยอนมานเห็นว่า ภายหลังมาที่ระกันการไม่ค่อยมีใคร
 หาไปสวด จึงขุดย้ายศพลงเป็นสวดการศพ เพิ่มเติม
 ทำนองชนชกชนหนึ่ง คือเมื่อความพรรณนาดงสัตว์นรก
 ทนทุกขเวทนา สิ้นมายังญาติในมนุษย์โลกเรียกว่า
 เปเรตสัง ผู้ที่สวดสวดคนนส่งเสียง โอทโฮยโฮยทวนยึก
 ยาวอย่างเอก ถึงไหว้องนสวดเสียงฟังไม่ใคร่ไ้เนื้อ
 ความ ทั้งนี้อย่าง ๑ สวดมหาไชยศิวคาลาก็เป็นเรื่อง
 มงคลมีไชยชัย คือคาลาชัยนี้ไ้เอง ทราบว่าเต็ม
 ก็ใช้สวดการมงคลต่าง ๆ ที่ภักเป็นต้น ภายหลังก็ตก
 มาใช้สวดการศพเหมือนกัน และมีผู้ตกแต่งแซกเสริม
 ขบขากเล่นตลกคนองร้อง ถ้านำต่าง ๆ หลวดยอย่าง หลวดย
 ทำนองอีกอย่าง ๑ อย่างหนึ่งเรียกว่าสำหรับก ทิวคาลา
 เป็นปฐมัตถ์ย่างพุดคนม้าง แต่เป็นอการวะเจือชัยร้องลำ
 นำต่าง ๆ ๐๙/๐๕/๒๕๖๕ และเล่นตลกสนุกสนานยิ่งกว่ามหาชัยอีก

อย่าง ๑ สวดทั้ง ๓ อย่างที่ว่ามานี้ มีแต่เพิ่มท้ายว่าด้วย ศัพย์บางเป็นเรื่องซน ๆ บ้าง เรียกเงินเรียกผ้าเพื่อโลกาภิศ บ้าง เหมือนกันทั้ง ๓ อย่างฉะนี้ ยังสวดกันออกมาลัย มหาชัยสำหรับคน ก็มักกลายอย่างเป็นที่น่าองใ้เพราะ แปรลก ๆ ต่าง ๆ เหลือที่ระพรธนา อนึ่งพระญวนสวด กงเต็กเป็นทำนองประสานเสียงซอและตอกม้วีสวดเป็น อันมากอย่าง ๑ ไ้ระแซกสวดหลาย ๆ คนก็ว่ามแนว ใหญ่ ๆ ซ้ำบ้างเร็วบ้างเรียกว่าดีเกออย่าง ๑ ก็อันนี้เรียก ว่านางร้องไห้ก็อย่าง ๑

ที่ ๑๐ เพลงการะการ้องเงิน คือ เมื่อเด็กชายยัง น้อยเพียงมี ๑ หรือ ๒ ปี บิดามารดาและญาติพี่เลี้ยง แม่มมกั้สอนให้เด็กร้องก่อน ครั้นเด็กนั้นเจริญขึ้นตาม ลักขณั้ร้องโตเอง บทเพลงที่ร้องนั้นมากมายหลายอย่าง ระพรธนาที่ระยังปล่ามหนักไป แต่มีผู้กล่าวยืนยันว่า เพลงที่เด็กร้องนั้น เป็นปัญญาผู้มีปัญญาแต่งให้เด็ก ร้องมาแต่โบราณมีหลายเรื่อง ครั้นให้อธิบายก็กล่าว เลื่อนลอยไปเป็นอากาศธาตุ หากควรระนำมาลงในทันที

รัชด้วยเครื่องคนตรีเหมือนไทยอย่าง ๑ เพลงรามัญร้อง
 รำเรียกว่าทะแยมอญ รัชด้วยเครื่องสายพิณพาทย์
 อย่างมอญอย่าง ๑ เพลงทวายรำร้องคล้ายมอญ ใช้
 พิณพาทย์มโหรีมางวงอย่าง ๑ เพลงพม่าร้องรำก็เป็น
 การแห่ลูกหนูหรือกระจากสิ่งโตสิ่งหนึ่ง มีกลองยาว
 อย่างพม่า แต่ทุกวันนี้ใช้ขลุ่ยชานาเรียกว่าแซ่ซำย่าง
 เดิกเทิงข้างอย่าง ๑ เพลงลาวแอ่วประสานเสียงแพนเรียกว่า
 ว่าทงซุ่มทางกระเล็งทางลอกคล้ายต่างๆอย่าง ๑ เพลง
 หริภุญไชย เรียกว่าข่อยประสานเสียงข่อยอย่าง ๑ เพลง
 แฉกชวามลายู ร้องเล่นละครเล่นหนัง รัชด้วยเครื่อง
 พิณพาทย์อย่างแขกอย่าง ๑ แฉกพราหมณ์ร้องรัชด้วย
 น้ำเต้าและซอซอกอย่าง ๑ เพลงละครชาตรีหรือหนังตะลุง
 ร้องรัชด้วยเครื่องพิณพาทย์ตามเพศอย่าง ๑ เพลงแขก
 จำพวกเกิดขึ้นไม่ช้านักเรียกว่าลิเก ใช้คำรามณาใหญ่ๆ
 อย่างเดียว แต่ร้องเล่นหลายเรียงหลายภาษาอย่าง ๑
 อีกร้องเพลง แจวเรือ พายเรือ คักกรเซียง ไล่เรือ ชัน
 ล้อ ชันกว่าน ถอนสมอ ลากไม้ เหล่านี้ก็มหลายภาษา

ชิดอย่าง ๑ รวม ๑๑ หมวดด้วยกันทั้งนี้ ก็เรื่องซึ่งรับสั่ง
 ข้าพเจ้าไต่ไกรตรวจสอบคัดค้นเรียบเรียงความตามขัณฑ์
 เพียงเท่านั้น แต่คงยังไม่สิ้นเชิงเป็นแน่ เพราะข้าพเจ้า
 ทราบไม่ถึงหรือทราบไม่ตลอดอย่าง ๑ และผิดจาก
 ความจริงที่ไม่ได้เห็นไม่ไต่ฟังด้วยตนเองเป็นแต่กล่าวไป
 ตามคำบอกเล่าอย่าง ๑ ถ้าผิดพลาดขาดเหลือประการใด
 ขอท่านทรงโปรดจงให้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด.

สำนักหอสมุด

สำนักหอสมุด